

Zingen naar Engels voorbeeld

De choral evensong (avondgebed) krijgt steeds meer voet aan de grond in Nederland, ook binnen de gereformeerde gezindte. De evensong is een vorm van getijdengebed, afkomstig uit de anglicaanse traditie, en heeft wortels die teruggaan tot de Vroege Kerk.

Tekst: dr. Hanna Rijken

Wie bijvoorbeeld wel eens in Westminster Abbey in Londen of St. John’s College in Cambridge een choral evensong heeft meegemaakt, zal kunnen bevestigen dat het een ervaring is die diepe indruk maakt. Dag in dag uit wordt in de Engelse kathedralen en colleges de lofzang gaande gehouden, gebeden en uit de Schrift gelezen tijdens het morgen- en avondgebed, de *Morning en Evening Prayer*.

Monumentale binnenstadskerken

Sinds ongeveer 1980 worden ook in Nederland choral evensongs gehouden. Er worden jongenskoren opgericht naar Engels voorbeeld en ook gemengde koren leggen zich toe op het zingen van evensongs. Vaak kunnen we de evensongs in monumentale binnenstadskerken beluisteren, zoals bijvoorbeeld de Janskerk in Utrecht, de Sint Jan in Gouda, de Bovenkerk in Kampen of de Grote Kerk in Gorinchem. Koren kleden zich in koormantels en zingen de complete liturgie, vaak volgens het *Book of Common Prayer* (1662) met hymnes, *preces and responses* (gezongen gebeden), psalmen als *chant* (een vierstemmige harmonische formule die ieder vers of iedere twee verzen wordt herhaald), de lofzang van Maria en van Simeon en een *anthem* (koorwerk). Ook zijn er lezingen, gesproken gebeden en klinkt de Apostolische Geloofsbelijdenis. De meeste onderdelen van de evensong klinken voor Nederlanders in een niet-volkstaal, namelijk het Engels, een archaïsch Engels zelfs. Zo luidt het openingsvers: ‘O Lord, open Thou our lips.’

Brede belangstelling

In Engeland maakt de evensong deel uit van het dagelijks gebed, de *daily prayer*, in Nederland worden evensongs niet dagelijks gebeden, maar bijvoorbeeld maandelijks en dan meestal op zaterdag- of zondagmiddag. Het is opvallend dat de choral evensong aantrekkingskracht heeft op mensen uit

de hele breedte van de kerk, met name ook in de gereformeerde gezindte, en ook op rand-, ex- en niet-kerkelijken. Deze belangstelling is opvallend in een tijd waarin in een groot deel van Nederland het kerkbezoek op zondagmorgen terugloopt.

In 2017 promoveerde ik aan de Protestantse Theologische Universiteit in Amsterdam op een proefschrift *My Soul Doth Magnify*. De dissertatie gaat over de vraag hoe de anglicaanse choral evensong in de Nederlandse context toegeëigend wordt. Ik heb onderzocht hoe de choral evensongs worden uitgevoerd en ook welke betekenis de choral evensong heeft voor mensen. Nu werk ik als postdoctoraal onderzoeker aan een vervolgonderzoek dat zich specifiek richt op de redenen waarom mensen naar een evensong gaan. Voordat ik meer zal vertellen over de voorlopige uitkomsten van het onderzoek, ga ik eerst dieper in op de ontstaansgeschiedenis van de choral evensong. Waar hebben we het eigenlijk over als we spreken over de choral evensong?

.....

*De choral evensong heeft
aantrekkingskracht
op mensen uit de
hele breedte van de kerk*

.....

Vroege Kerk

De choral evensong is ontworpen tijdens de Engelse Reformatie in de zestiende eeuw, maar heeft als vorm van getijdengebed veel oudere wortels, die teruggaan tot de Vroege Kerk. De Vroege Kerk nam het psalmzingen weer over uit de Joodse traditie. In het getijdengebed neemt het biddend zingen van psalmen een belangrijke plaats in. Het dagelijks gebed krijgt een vaste vorm in de kloosters, waar men op vaste tijden de gebedsdiensten houdt. Benedictus (480-547) wijst in zijn *Regel* op Psalm 119:164, waar staat: ‘Ik loof U zevenmaal op een dag.’

Aan het eind van de zesde eeuw introduceert Augustinus van Canterbury het getijdengebed van het continent in Engeland en vanuit Canterbury verspreidt het zich door Engeland. Overal worden kloosters gesticht.



De choral evensong in de Westminster Abbey, Londen.

Volkstaalliturgie

Bijna duizend jaar later, tijdens de Engelse Reformatie in de zestiende eeuw, verandert er veel op het gebied van liturgie. In navolging van de Duitse reformator Maarten Luther voert reformator Thomas Cranmer in Engeland volkstaalliturgie in.

Verstaanbaarheid en begrijpelijkheid staan hoog in het vaandel, het Latijn moet dus worden vervangen door het Engels. Het betekent dat er nieuwe toezettingen geschreven moeten worden, omdat alle kerkmuziek tot dan toe in het Latijn was. Ook worden de kloosters gesloten, wat het einde betekent van het monastieke getijdengebed.

Cranmer brengt het aantal gebedsmomenten terug naar twee per dag: de *matins* (*morning prayer*, ochtendgebed) en de *evensong* (*evening prayer*, avondgebed). In de evensong voegt hij de laatste twee gebeden van de dag zoals ze in de kloosters gezongen werden (worden), samen. Vandaar dat in de choral evensong altijd zowel het *Magnificat* (de lofzang van Maria) uit de vespers en het *Nunc dimittis*

(de lofzang van Simeon) uit de completen klinkt. In 1549 verschijnt de eerste editie van het *Book of Common Prayer* met daarin een orde voor de choral evensong. Na enkele volgende edities krijgt het *Book of Common Prayer* in 1662 zijn min of meer uiteindelijke vorm.

Ook meisjeskoren

In Engeland wordt iedere dag aan het eind van de middag of soms het begin van de avond de evensong gebeden en gezongen. De kathedralen en colleges hebben koren in dienst (*cathedral choirs* of *college choirs*) die als belangrijkste taak hebben de lofzang en het dagelijkse gebed gaande houden. Traditiegetrouw zingt een vast aantal jongens de sopraanpartij en zingen mannen de overige stemmen. Op steeds meer plekken komen meisjeskoren en hebben meisjes een gelijkwaardige plek naast de jongens. In de colleges van universiteiten kom je ook gemengde koren tegen, zoals de beroemde koren van Clare College en Trinity College, beide in Cambridge. ■



Dr. Hanna Rijken is docent Kerkmuziek-Liturgiek aan het Rotterdams Conservatorium en verricht onderzoek naar de choral evensong aan de Protestantse Theologische Universiteit.

Volgende keer deel 2 van dit drieluik, over de opbouw van de choral evensong en de verschillende onderdelen van de liturgie.